

révén tartják. Napjainkra ez az együttműködési forma is sok helyen visszafejlődött, s így az iparvállalatok nem építenek eléggé az egyetemi könyvtárakra az információ-gyűjtés során.

E tényezők figyelembevételével fel kell vetni a kérdést: *szükség van-e Nagy-Britanniában információs ügynökökre?*

Az információs ügynök szerepével kapcsolatban két definíció született:

1. *Olyan profitszerzésre orientált egyén vagy szervezet, amely a megbízásban feltett kérésre minden lehetséges információforrás felhasználásával választ keres.*

2. *Olyan baráti* szakértő, aki tiszteletdíj ellenében, az ügyfelek igényeinek, szükségleteinek megfelelően információkat gyűjt, „csomagol”, bocsát rendelkezésre.*

Az USA-ban az információs ügynökök munkája virágzó üzletág lett, 10 millió dolláros évi forgalommal. Fő központjai: New York, valamint a kaliforniai városok. A legtöbb ügynökség adott kérésre gyűjt információkat, de sok esetben kibővülnek a szolgáltatások, amennyiben az ügynökök dokumentumszolgáltatást, fordítást, konzultációt stb. is vállalnak. Napjainkra jellemző, hogy az online információszolgáltatás szinte minden ügynökség tevékenységébe beépült. (Az amerikai információs ügynökségekről részletesebben ld. TMT 23. köt. 12. sz. 1976. p. 528–539.)

Miközben az USA-ban évente 150%-os a növekedés, Nagy-Britanniában még mindig azon vitatkoznak, szükség van-e rájuk, vagy nincs.

Az angol iparban az információkat jelenleg általában telefonon szerzik be. Viszont köztudott, hogy a vezetők elfoglaltak, s nincs arra idejük, hogy a szükséges számú telefonhívást lebonyolítsák, minden egyes esetben újra s újra elmondva, mit szeretnének tudni.

Nem lenne egyszerűbb, ha csak egyszer telefonálnak, azaz felhívják az információs ügynököt, s ezzel egy láncreakciót elindítva, végül tálcan kapnak a szükséges információkat, mégpedig a kívánt formában s elfogadható áron?

Az információk gyűjtése közben az ügynök is több problémával találja szemben magát. A legelső s talán legfontosabb kérdés: *mennyit kell fizetni az információért?* Nagyon fontos előre leszögezni, hogy az információs ügynökök célja nem az, hogy ingyen jussanak hozzá az információhoz, hanem az, hogy hozzájussanak. Sokan gyanakodva nézik ugyanis az információs ügynökségeket, mondván, hogy a könyvtárak sokszor ingyenes szolgáltatásaiból élőködnek.

Az ASLIB-nak széles körű propagandát kellene folytatnia az iparvállalatok körében, rámutatva a tájékozta-

tás fontosságára, s meggyőzve őket arról, hogy vegyék igénybe az elérhető szolgáltatásokat, beleértve az információs ügynökségeket is, mert ha a jelenlegi gyakorlat nem változik, öt év múlva katasztrofális helyzet állhat elő.

/WHITE, M. S.: Information for industry – the role of the information broker. = Aslib Proceedings, 32. köt. 2. sz. 1980. p. 82–86./

(Pálvölgyi Mihály)

A clearinghouse a varsói Tudományos Műszaki és Gazdasági Információs Intézetben

1. A clearinghouse története

A varsói clearinghouse az Unesco támogatásával 1968-ban jött létre a *Tudományos Műszaki és Gazdasági Információs Intézet (Instytut Informacji Nankowo-Technicznej i Ekonomicznej, IINTE)* keretében. Első terméke az 1969-ben kiadott „*Bibliographic Bulletin of Clearinghouse at IINTE*” c. információs bulletin volt, mely az akkori *Központi Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Intézet (Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej, CINTe)* műszaki könyvtárában megtalálható osztályozási rendszerek, teauruszok, szakmai szószedetek, kulcsszójegyzékek bibliográfiai adatait tartalmazta. Ezzel egyidőben megindult a propaganda és gyarapítási tevékenység.

A clearinghouse azon lengyel és külföldi információs intézetekhez fordult, amelyek részéről érdeklődés mutatkozott a publikálásra szánt teauruszokról, deszkriptor jegyzékekről, osztályozási táblázatokról és rendszerekről szóló tájékoztatás iránt. Ezen intézetektől kapott adatok alapján készült el a „*Kiegészítések 1969*” című információs bulletin. Hasonló tevékenység, mégpedig jelentősen nagyobb volumenben, a mai napig is folyik.

A clearinghouse állománya 1969-ben csak 533 bibliográfiai tételt tartalmazott, 90%-ban különféle osztályozási kérdésekkel foglalkozót. Az állományban – a teauruszok javára – az 1970-es évek elejétől szerkezetváltozás állt be. A szakkifejezések szószedeteivel kapcsolatos adatgyűjtést 1974-ben átvette a bécsi *Nemzetközi Terminológiai Információs Központ (International Information Centre for Terminology, INFOTERM)*. E tematikai változásokat az *I. táblázat* szemlélteti.

1977-ben a clevelandi (Ohio) egyetem mellett működő *Bibliographic Systems Center* megszűnése után a varsói clearinghouse átvette ennek angol nyelvű információs szolgáltatását is.

* A „baráti” szó az ügynök és az ügyfél közötti szívélyes, közvetlen munkakapcsolatra utal.

1. táblázat

Az információgyűjtemény tematikai változása 1969–1978 között

Kiegészítés	Tezauruszok, deszkriptor- és kulcsszójegyzékek	Osztályozási táblázatok és használati útmutatók	Egyéb szakterminológiai szótárak (1973-ig), a tezauruszok, mutatók készítésének alapszabványai
	%	%	%
1969	21	22	57
1970	41	20	39
1971	20	18	62
1972	43	21	46
1973	49	10	41
1974	73	16	11
1975	86	9	5
1976	69	25	6
1977	70	22	8
1978	70	23	7

2. A clearinghouse működése

A clearinghouse mint speciális információszolgáltatás, gyűjti, feldolgozza és terjeszti a tezauruszokról, a kulcs- és tárgyszójegyzékekről szóló információt, függetlenül attól, hogy ez az információ milyen nyelvű és az emberi tevékenység milyen területét érinti.

Adatgyűjtési módszerek

A clearinghouse-ban kidolgoztak egy ún. „*Inquiry form*” elnevezésű kérdőívet. Ezt a kérdőívet kiküldik a hosszú évek során beszerzett és állandóan bővülő létszámú partnerintézményeknek (nemzeti dokumentációs és információs intézetek, tudományos kutatóintézetek, nemzeti, egyetemi és szakkönyvtárak).

A clearinghouse célja, hogy a különböző országokból állandó együttműködő partnerekre tegyen szert. Folyamatos együttműködés alakult ki a moszkvai *Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központtal* (NTMIK), amely valamennyi szocialista országban készült tezaurusz adatait elküldi a varsóiaknak. Az UNESCO támogatásával megkötött egyezmény értelmében a *Torontói Egyetem Könyvtártudományi Kara* (*University of Toronto, Faculty of Library Science*) révén a katalóguscédulákon a gyűjtőkörébe vágó amerikai és kanadai dokumentumok bibliográfiai információhoz is hozzájut.

További információkra a szakfolyóiratokból tesz szert (*Bibliography, Documentation, Terminology; Bulletin Signalétique; Information und Dokumentation; Information Science Abstracts; Referativnij Zsurnal* stb.). A clearinghouse kis számban gyűjt primer dokumentumokat, mindenekelőtt a tezauruszokat és osztályozó rendszereket, amelyeket az IINTE könyvtárában helyeznek el és könyvtárközi kölcsönzés útján forgalmazznak. Ez a nyilvántartott anyag kb. 20%-át teszi ki.

A clearinghouse feladata nemcsak az információszolgáltatás, hanem a kért anyagok lelőhelyének és hozzáférési módjának a közlése is. Valamennyi kérdést írásban válaszolnak meg 14 napon belül.

150 kérés alapján elemzést végeztek a különböző szakterületek tezauruszai iránti igények megoszlásáról (2. táblázat).

2. táblázat

A különféle szakterületekről kért tezauruszok megoszlási aránya

Szakterület	Százalék
Társadalom- és politikai tudományok	13
Gazdaságtan	12
Tudományos–műszaki információ	11
Könyvtáradomány	8
Számítástechnika	7
Tudomány és technika	7
Orvostudomány	5
Jog	4
Pedagógia	6
Különböző szakterületek többnyelvű tezauruszai	6
Biológia	4
Energetika	3
Mezőgazdaság	3
Területi tervezés	3
Geológia, földtudományok	2
Egyéb	6

1969-től jelenik meg a clearinghouse kiadásában a már említett *Bibliographic Bulletin of Clearinghouse at IINTE*, amelyhez kiegészítések készülnek az alábbi felépítésben:

- I. Tezauruszok és deszkriptorjegyzékek
- II. Kulcs- és tárgyszójegyzékek
- III. Mutatók
- IV. Egyéb anyagok a tezauruszok készítéséhez
- V. Osztályozó rendszerek és táblázatok
- VI. Előkészítés alatt álló anyagok

Az osztályozásnál az ETO-t használják. Ezenkívül különböző mutatók könnyítik meg a kiadványban való tájékozódást.

Egy-egy kötete 500 példányban készül, a folyamatosan együttműködő intézmények ingyen jutnak a birtokába.

3. Adatfeldolgozás

A beérkezett adatokat az ISO 690 (Documentation-Bibliographical References – Essential and Supplementary Elements) szabványnak megfelelően dolgozzák fel: szerző, a cím angol nyelvű fordítása, kiadási hely, kiadó, kiadási év, terjedelem, illusztráció és táblázat. A KGST SZT 251–76 szerint tüntetik fel a publikáció nyelvének rövidítését és a kiadó országot, valamint a dokumentumot őrző intézmény nevét és helyét.

1977-ben kezdődött meg a keresőrendszer automatizálásának előkészítése. Kifejlesztették a *TEKLA (Tezaurusy i systemy klasifikacji)* rendszert, amelynek segítségével a megfelelő adatok DOS és OS operációs rendszerrel vihetők be az ESZR vagy IBM számítógépeibe. A TEKLA rendszer FORTRAN, PL–1 és ASSAMBLER programnyelvekre készült, és jelenleg kb. 3000 adatot tartalmazó kísérleti adatbázisból dolgozik.

/MURASZKIEWICZ, M. TOŁWIŃSKA, A.: Činnost a organizace clearinghouse v ústavu vědeckých, technických a ekonomických informací (IINTE) ve Varšavě. = Československá Informatika, 21. köt. 12. sz. 1979. p. 329–331./

(Szerencsés János)

ADATÁTVITEL – ONLINE INFORMÁCIÓKERESÉS

Új adatátviteli hálózatok ma és a közeljövőben

1980 jelentős mérföldkő a nyilvános adatátviteli hálózatok történetében Európa-szerte. Ebben az évben helyezték üzembe a brit posta országos csomagkapcsolt adatátviteli hálózatát (*Packet Switched Service, PSS*), az Euronet DIANE hálózat pedig ugyancsak ebben az évben kezdett teljes üzemet. A skandináv országok saját nyilvános adatátviteli hálózatra tettek szert. Franciaországban és az NSZK-ban is jelentős előrehaladással büszkélkedhetnek, de – a tervek szerint – a többi ország sem akar e tekintetben nagyon elmaradni. Az 1. táblázat mutatja a fejlett tőkés országok adatátviteli hálózatainak jelenlegi helyzetét és fejlesztési terveit.

A gyors fejlődésnek azonban vannak hátrányai is. Ezek között első helyen kell megemlíteni a számítástechnikai berendezések inkompatibilitását, vagyis azt, hogy a különböző gyártó vállalatok berendezései egymással nem vagy nehezen kapcsolhatók össze. Nem jobb a helyzet a software-rel sem: a számítógépek és a terminálok, illetve az adatátviteli hálózatok távadatfeldolgozási programjai eltérnek egymástól.

Mi az adatátviteli hálózat?

A „hálózat” fogalmát többféle értelemben is használják. Egy tipikus hálózat elvi felépítését az 1. ábra

1. táblázat

Az adatátviteli hálózatok fejlesztési tervei az egyes országokban

	Csomagkapcsolt szolgáltatás	Vonalkapcsolt szolgáltatás
Ausztria	–	1981
Belgium	1980/1	–
Dánia	*	1980
Egyesült Királyság	1980*	1983 [†]
Európai Gazdasági Közösség	1979/80	–
Franciaország	1979*	1982
Hollandia	1980*	1982 [†]
Japán	1980	1979
Kanada	1978	1977/9
NSZK	1980	1978 [†]
Norvégia	–	1980
Olaszország	*	1980s
Spanyolország	1980	–
Svédország	–	1980
Svájc	1981/2*	1980
USA	1975	1978 [†]

*az Európai Gazdasági Közösség hálózatának (Euronet) előfizetői
[†]a számok az üzembeállítás tervezett évszámai